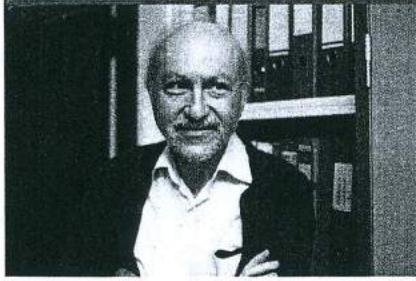

Benim bu işlerle yani araştırma, tarih yazımıyla uzaktan yakından alakam yoktu. İstanbullu orta halli bir küçük burjuva ailesinin çocuğu olarak çok klasik, sıradan bir hayatım vardı. 1948'de doğdum, 1960'a kadar Tepebaşı'nda yaşadım. 1960'ta Osmanbey'e taşındık, çünkü ilkokuldan sonra gideceğim Saint Michel Fransız Ortaokulu o semtteydi. Fransızca benim ilk yabancı lisanım oldu, çünkü ana dilim Türkçe. Annem babam kendi aralarında İspanyolca ama benimle Türkçe konuşurlardı.

1967'de liseyi bitirdim. Üniversite imtihanlarına girdim. Ya hukuk ya iktisat, birinden birini kazandım. Ama karar verdim, üniversiteyi bitirdikten sonra çalışacaksam bana bir

faydası yok. Amcamın işyerinde çalışmaya başladım, askerlik zamanım gelene kadar. 1968'de er olarak askere gittim.

Annemle babam Türkiye'de Musevi olmanın ne demek olduğunu bilen insanlardı. Ama bana onlardan "dikkat et, Türkler şöyledir, böyledir, gayrimüslim olmanın şöyle dertleri vardır" şeklinde olumsuz bir tortu kalmadı. Askerde zannediyorum bir iki kere gayrimüslim olmanın bilincine vardım. Ben Erzurum'da Askeri Mahkeme'de yazıcıydım. 1969'da gayri resmi bir emir geldi, "gayrimüslimler idari hizmetlerde çalıştırılmayacak" diye. Bunun üzerine Erzurum içinde Orduevi ve benzeri yerlerde idari hizmetlerde çalışan bütün gayrimüslim erler şehir dışındaki piyade alayına kıta hizmetine yollandı. Tabii ki ben de gittim. Halen kendi kendime sorar dururum, o yıl ne oldu ki böyle bir karar çıktı?

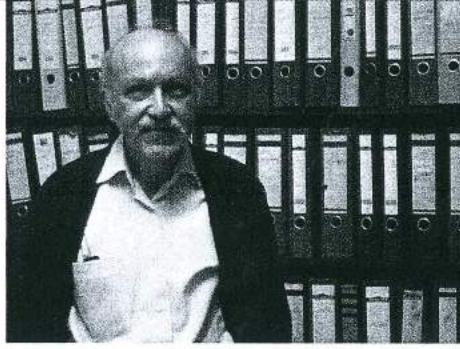
Türkiye'de azınlıklar son on beş yıl içinde, daha önce hiç olmadığı kadar ilgi konusu oldu. Konu hakkında kitap ve makaleler yayımlandı, televizyonda tartışma programları gerçekleştirildi, belgesel ve filmler çekildi. Bu elbette sevindirici bir gelişme. Azınlıklar meselesi aslında Türkiye tarihinin en "tartışmalı" alanlarından biri. Diğer yandan ülkemizde azınlıklara yönelik ilgi folklorik düzeyde kalarak nostaljik bir kozmopolitizm edebiyatına sıkışma tehlikesini de taşıyor. Oysa böyle si bir ilginin bu tartışmalı alanlara eğilmekten korkmaması ve eleştirel-sorgulayıcı bir tutumun gelişmesine kapı aralaması beklenir [...] Zira azınlıklar konusu sadece geçmişe ait nostaljik bir hayıflanma meselesi olarak görülmemelidir. Ülkemizde demokratik çoğulcu bir yurttaşlık anlayışının yer bulabilmesi bakımından da tartışılması gereken güncel bir meseledir.

Fotî Benlisoy. 2003. "Azınlıklar, tarih, siyaset." *Toplumsal Tarih*, sayı 117, Eylül 2003, s. 72.

1992 yılında İspanya'dan kovulan Yahudilerin Osmanlı topraklarına göç edişlerinin 500. yılını kutlama etkinlikleri yapıyor, sabah akşam insanlar medyada bundan bahsediyor. Ben o anlatımın içeriğiyle mutabık değildim. Yani "biz Yahudiler Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, Cumhuriyet'ten bugüne hoşgörü içinde yaşadık, hiçbir sıkıntımız yok vesaire, vesaire" gibi sözler. Yani Cumhuriyet tarihinde bugün herkesin bildiği Trakya Olayları, Varlık Vergisi gibi hazin olaylardan hiç bahsetmeyen bir tarih anlayışı. Hiçbir ülkenin tarihi bu kadar bembeyaz değildir. Az çok biliyorduk bu anlatılan tarihin böyle olmadığını. Bende bilinç altında propagan- dayla karışık bu tür bir güzelleşmiş tarih anlatımının yarat- tığı negatif bir birikim vardı. Bu da bir yerde beni araştır- maya iten etkilerden bir tanesi, belki de en önemlisiydi.

Araştırma virüsü insanın içine bir kez girince bir daha kurtulmak mümkün değil. Söylenmemiş hiçbir söz bırakma- mak. Çünkü tarih yazan bir insan olarak, gördüm ki insanlar tarihe bir şey bırakmak istemiyorlar. Bu korkunç bir şey. Hem belleklerini, hem belgelerini, her şeylerini yok etmek istiyorlar ve başarıyorlar, yok ediyorlar.

Diğer cemaatleri bilmiyo- rum ama ben Musevi cemaatinden bahsedebilirim. Fiziken yok ediyorlar, yakıyorlar belgeleri. 12 Eylül sonrasında dernekler kapatıldı biliyorsunuz. İşte o tarihlerde bazı cemaat liderleri, cemaat elitlerinin üye olduğu bir derneğin arşivindeki belgeleri yaktılar. Niye yakıyorlar? Yakıyorlar çünkü bu belgelerin büyük bir kısmı, yahut tamamı cemaatin, resmi tarih anlatımına tamamıyla ters düşen şeyleri ihtiva ediyor. Nedir bu "resmi tarih anlatımına ters düşen şeyler"? Resmi tarih anlatımı, Türkiye'de yaşayan Yahudilerin hep huzur içinde yaşadıklarını, devletin onlara hoşgörülü davrandığını, hiçbir ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını, antisemitizmin mevcut olmadığını dile getiren bir anlatım. Ben yakıldığı söylenen bu belgeleri görmedim ancak neler ihtiva edebilecekleri hakkında bir tahminde bulunabilirim, zira

2 Ağustos 1492'de Katolikliğe geçmeyen ve İspanya'dan kovulan Yahudilerin aynı yıl Sultan II. Beyazıt tarafından Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilmelerinin beş yüzüncü yılının bir dizi etkinliklerle kutlanması fikri 1984'te ortaya atıldı. Kutlama faaliyetlerini yürütme amacıyla da 20 Haziran 1989'da Beşyüzüncü Yıl Vakfı kuruldu... [1992 yılında] Beşyüzüncü Yıl Vakfı'nın Türkiye'yi yurtdışında tanıtmaya faaliyetleri ... özellikle ABD'de yoğunlaştı. ABD'deki faaliyetlerin ana amacı ABD'deki Ermeni lobisinin, 1915'te Ermenilerin tehcir edilmeleri kararı sonucunda meydana gelen olayları ABD Kongresi'nde "soykırım" olarak tescil etme girişimlerine karşı koymak ve ABD'deki siyasi çevreleri ve kamuoyunu olumlu bir şekilde etkilemek oldu. "Yahudilerin '500. yıl' kutlamaları". Cumhuriyet Ansiklopedisi 1920-2000. cilt: 4/1981-2000. Yapı Kredi Yayınları. 2003. s. 358.

benzeri belgelere kamuya açık yabancı arşivlerde rastladım. Benim gördüğüm belgeler genellikle cemaat idarecilerinin o dönemde gerek kamu kuruluşlarında, gerek hükümet nezdinde karşılaştıkları sorunlar, engeller ve zorlukları dile getiren notlardı. Aynı zamanda dönemin aşırı sağcı, İslamcı basınının tahrikçi ve antisemit yayınları karşısında duyulan endişe ve cemaat liderlerinin bu yayınlara karşı ne yapılabileceği konusundaki arayışlardı. Herhalde bu yakıldığı söylenen belgeler de öyle şeyler. Yahudi İspanyolca'sında bir deyiş vardır: "Papeliko sataniko." Türkçe'si aynen şu demek: "kâğıtçık, şeytancık." Yani başka bir tabirle "geride yazılı belgeler bırakırsan, bunlar ileride sıkıntı yaratır, başına bela olabilir." Bu aslında anlamlı bir söz. Devlet-azınlıklar ilişkileri kanuni olan ile gayri kanuni olanın birbirinin içine geçtiği o kadar muğlak bir zeminde cereyan ediyor ki azınlıklarda tedirginlik, gizlilik, çifte dil ve endişe bir kimlik haline geliyor.

En ufak bir belge kırtıntısının dahi kaybolmaması lazım. Bir tarihin kaybolmaması lazım. Bu Musevilerin belleği, tarihi değil sadece, Türkiye Cumhuriyeti içinde yaşayan Türk vatandaşı olan insanların belleği ve tarihi.

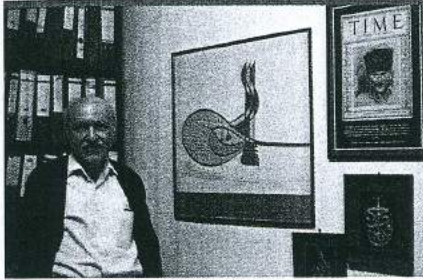
Niye insanlar belge bırakmaz, niye hafızalarını yok etmeye çalışırlar? Şundan herhalde. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana tarihe baktığınızda

olaylar belli, bunun karşısında devletin almış olduğu tedbirler belli. Neticede görüyorsunuz ki devlet Lozan Anlaşması'yla azınlıklara tanıdığı hakları korumada, siyasetçilerin azınlıklara karşı sarf ettikleri haksız, ırkçı ve ayrımcı beyanları, köşe yazarlarının benzeri yayınları, Tevrat ve İncil'le ilgili rencide edici yorumları karşısında tamamıyla lakayt, hareketsiz veya harekete geçmek için son derece isteksiz bir tavır sergiliyor. Türk Ceza Kanunu'nun ırk, dil, din ayrımcılığının yasaklayan 312. maddesini, gayrimüslimler söz konusu olduğunda hiç de tatbik etmeye niyeti yok. Dolayısıyla 'devlet-azınlıklar ilişkileri' bilançosu çok parlak değil.

İstanbul'da Lydia Franco Albukrek'in güncesinden:

Ben 6 Eylül 1955'te 9 yaşlarında bir çocuktum... Babam Beyoğlu'ndaki dükkânından her zamankinden erken dönmüştü o gece... Eve gelir gelmez telefona sarılmıştı ve dükkândaki nöbetçiyle uzun konuşmalar yapıyordu: "Kaç kişiler Aziz?" "Hemen kepenkleri kapat!" "Kepenleri kırıyorlarsa sakın korumaya çalışma, onlara karşı" ve sessizlik... Sonra evimizin balkonuna çıktık, elimde bir çavuş üzümü salkımı vardı. Kamyon dolusu insanlar ellerindeki bayrakları sallayarak "Kıbrıs Türktür" diye bağırarak caddeden geçiyordu: "Işıklarınızı yakın!" "Bayraklarınızı asın!" deyip karşımızdaki Rum asıllı marangozun dükkânını taşlar ve sopalarla, hayatımda görmediğim bir vahşetle kırdılar. Annemin milli bayramlarda gururla astığı bayrağımızı titreyen elleriyle nasıl astığını hiç unutamaya çağım... Babamın dükkânı yerle bir olmuştu... Ailece İtalya'ya göç ettik. Ama her şeye rağmen sonuçta burada yaşamayı seçtim, her şeye rağmen Türkiye'yi ve insanlarını sevmeyi öğrendim... Fakat üzüm vakti gelince, hele o çavuş üzümü, içimi bir hüznün kaplıyor ve çocukluğumun dönemecini çizen o günler bir film gibi içimde canlanıyor.

Yahudi İspanyolca'sında bir kelime var, 'kayades', yani suskunluk. Suskunluğun, sessizliğin yarattığı bir koruma duvarı var. Bu şöyle bir şey, gözaltındasınız ve sizi suçlu gören karşısında konuşmama hakkınızı kullanıyorsunuz. Aslında son derece rahatsız edici, sizi alt üst edebilen bir şey. Çifte hayat sürüyorsunuz. Kamusal alanda konuştuğunuz ile gerçekte düşündüğünüz ayrı ayrı şeyler. Ben, bu biçim bir çifte hayatın yaşanmaz olduğunu düşündüğüm için de yazdım.

Türkiye'de gayrimüslim olmanın çeşitli kodları var, "mösyö", "madam" denmesi gibi. Geçmişte "mösyö", "madam" denmesi gayet olağandı, yani annem için "Madam", 6-7 sene Osmanlı

Bankası'nın taşra şubelerinde çalışan babam için, son derece iyi Türkçe konuşmasına rağmen "Mösyö" denmesi gayet olağandı, onlar da yadırgamazlardı. Hiç renk vermeyen bir isimim ve soyadım olmasına rağmen, mesleki hayatımda ben de böylesi bir tavırla karşılaştım. 1970'li yıllarda 60 yaşları civarında bir sanayiciyle konuşuyorum. Bu zat kayınpederimin apartmanında oturuyor, dolayısıyla Musevi olduğumu biliyor. Telefonda bana "Mösyö Rafael" diye hitap etti. Genellikle Musevi aileler erkek çocuklarına büyükbabalarının, kız çocuklarına büyükannelerinin isimlerini Türkçeleştirerek verirler. Benim büyükbabamın ismi Rafael idi. Bu adam Musevilerle içli dışlı olduğu için "Rifat"ın "Rafael" in Türkçe eşdeğeri olduğunu biliyor ve bana adımla hitap edip "Rifat Bey" diyeceğine "Mösyö Rafael" diyor. Mahsus. Son derece çirkin bir şeydi. 1980'li senelerde bu sefer eşim benzer bir durumla karşı karşıya kaldı. Bu sefer yabancı sermayeli bir telekomünikasyon şirketi idi. Satın alma bölümü ile iyi bir diyalogumuz yoktu. Satın almada çalışan 20'li yaşlardaki bir genç kız benimle birlikte çalışan eşime "Beti Hanım" şeklinde hitap edeceğine "Madam Beti" diye hitap etti. Mahsus yaptı. Akli sıra onu aşışlamak için.

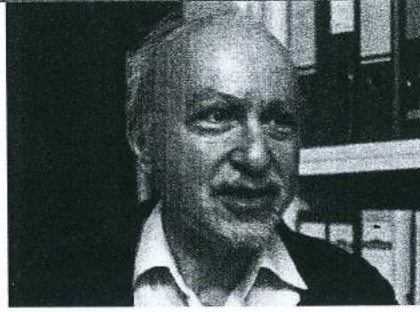
1923-1927 yılları arasında çok ciddi bir Türkçe konuşma baskısı var, malum "Vatandaş Türkçe Konuş!" kampanyaları. Azınlıklar arasında en çok Türkçe konuşma baskısına maruz kalan Yahudiler. 1923'ten 1950'li yılların başları-

1867'de Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Yahudi nüfusun yaklaşık 125.000, İstanbul'da yaşayanların sayısı ise yaklaşık 40.000 olarak tahmin ediliyor. Cumhuriyet'in 1927'de yapılan ilk nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye genelindeki 81.872 Yahudi'nin 46.781'i İstanbul'da ikamet ediyordu. Son sayımlarda din sorusu kaldırıldığı için günümüzde tam rakamlar bilinmemekle beraber yaklaşık 26.000 civarında olan Türkiye Yahudi nüfusunun yaklaşık 22.000'inin İstanbul'da ikamet ettiği sanılmaktadır. Naim Güleriyüz. 1993. "Yahudiler". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. cilt. 7. s. 403-408, 407.

1930 yılında İstanbul'da olduğu gibi İzmir'de de bir basın ve kamuoyu kampanyası başlatılır: "Vatandaş, Türkçe Konuş." Bu, Türkçe konuşmayan İzmirli'lere, yani filyatta Yahudilere buyrulmaktadır. Halka açık yerlerde, tramvaylarda, trenlerde ve otobüslerde pankartlar ortaya çıkar. Öğrenciler grup halinde bulvarlarda, Yahudi nüfusun bulunduğu semtlerin sokaklarında dolaşır ve özel konuşmaları izler, evlerin kapılarını dinler, aykırı hareket edenleri azarlar, bazen hırpalır, umumi yerlerden kovarlar. O dönemde İzmir'de çocuk olan muhataplarımızdan hepsi bu kampanyayı üzüntü ile anımsamaktadır; bir öğrencinin saldırısına uğrayan otobüs yolcuları, çocuklarını İspanyolca çağırdığı için tokatlanan anne, halka açık bir bahçede uyanık ve orayı terk etmeye zorlanan aile, bir sinemadan kovulan ebeveyn ve çocuklar, bir aile yemeği sırasında evin kapısına vurulan yumruklar... Henri Nahum. 2000. *İzmir Yahudileri*. İletişim Yayınları. s. 220.

na kadar siyasi, toplumsal ve kültürel elitlerin Yahudilere dedikleri şey şu: "Sizin milli diliniz İbranice ve siz bunu konuşmuyorsunuz. Üstelik de nankör insanlarsınız, zira 400 küsur sene önce sizi kovan bir devletin lisanını, İspanyolca'yı konuşmaya devam ediyorsunuz. Başka bir lisan öğreneceğiniz zaman da tutup Fransızca öğrendiniz, sizlere kucak açmış sizi kabul etmiş Türkiye'nin dilini Türkçe'yi öğrenmediniz. Türkiye'de tek bildiğiniz şey para kazanmak. Hiçbir şekilde toplumla bütünleşmediniz." Yahudilere yöneltilen eleştirilerin ana formatı ve şablonu buydu.

Yani işin özüne bakarsanız bütün bu kırılma noktaları, 1934 Trakya Olayları olsun, 1942 Varlık Vergisi olsun veya işte gayrimüslimlerin kamusal ve siyasal alandan silinmesi olsun, bir yerde kıskançlıktır, bir yerde Cumhuriyet'in

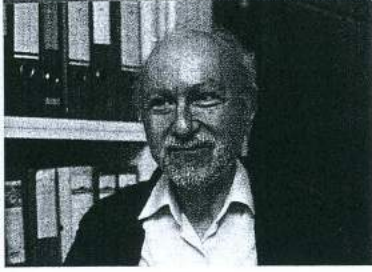
Osmanlı'dan aldığı rövanştır. Neyin kıskançlığı? Neyin rövanşı? Gayrimüslimlerden 'görünür' olanlarının Müslüman Türk çoğunluğa kıyasla daha iyi bir gelir seviyesine sahip olmalarından, bundan ötürü Müslüman Türkler'e kıyasla "hayatın nimetleri"nden daha çok yararlanabilmelerinden ileri gelen bir kıskançlık ve haset. Bu Osmanlı'dan gelen bir durum, zira Osmanlı da gayri Müslimler kendilerini ticaret ve sanayiye, Müslüman çoğunluk ise kendisini memuriyete adanmıştı. Bu durum bir yerde gayrimüslimlerin önemli bir kesiminin Müslüman çoğunluğa kıyasla toplumsal piramidin en üstünde yer almalarına nedendi. Genç Cumhuriyet kapitülasyonlara karşıydı. Genç Cumhuriyet bir Milli Kurtuluş Savaşı'nı başarıyla gerçekleştirmişti. Bunu bir de ekonomik Kurtuluş Savaşı ile taçlandırmak istiyordu. Amaç gayrimüslimlerin Türk ekonomisindeki yerlerini en aşağıya çekmek ve onların yerine Türk-Müslüman unsurunu ikame etmektir. Ancak Cumhuriyet'i kuranların bu arzuları süratle gerçekleşemedi. Gerçekleşmeyince de hem toplumun genelinde hem de siyasal ve toplumsal elitlerde gayri Müslimlere karşı kıskançlık duyguları bilendi.

1933 ile 1945 arası Türkiye Yahudileri Avrupa'da ne olup bittiğinin, yani Yahudiler'e karşı Nazi politikasının nasıl

1934 yılında 2 Temmuz'u 3 Temmuz'a bağlayan gece, Trakya'nın bazı kent ve kasabalarında Yahudilere karşı olaylar patlak verdi. Dövme ve yaralama gibi olayların yaşandığı Kırklareli'nden Edirne'ye kaçan Yahudilerin anlattıkları, bu kentte yaşayan Yahudiler arasında da panik yarattı. Panik kısa sürede Tekirdağ ve çevresindeki Yahudiler arasında yayıldı. 3 Temmuz'da Trakya'dan İstanbul'a doğru bir Yahudi göçü başladı. 4 Temmuz'da hükümet olaya el koydu, bölgede sıkıyönetim ilan edilerek sokağa çıkma yasağı kondu. Kırklareli valisine ve belediye başkanına işten el çektirildi, bazı kişiler tutuklandı.

"Trakya Yahudileri Panik İçinde." Cumhuriyet Ansiklopedisi. 2003. cilt. 1. Yapı Kredi Yayınları. s. 227.

uygulandığının tabii ki farkındalar bir şekilde. Aslında Varlık Vergisi'nden önce başka bir başka travma yaşandı. 1941 Mayıs ayıyla 1942 Temmuz ayı arasında gayri-müslimler silah altına alındılar çünkü Naziler Trakya sınırına dayanmıştı. Devlet gayri Müslimleri "Türkiye bir Nazi istilasına uğrarsa bunlar bize ihanet ederler" endişesiyle, 5'inci kol olarak faaliyet göstermesinler diye silah altına aldı ancak silah vermedi ve yol inşaat işlerinde çalıştırdı.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında anlatılan bir sürü şey var, işte "Balat'ta fırınlar inşa edildi. Yahudileri yakmak için", ya da "İstanbul Emniyet Müdürü Almanya'ya yollandı Nazilerden fırın teknolojisini öğrensin ve

buraya gelip inşa etsin," diye. Ha bütün bunlar efsaneymiş, o ayrı bir mesele ama neticede bu söylentiler o yıllarda yaşanan travmayı temsil etmesi bakımından çok anlamlı şeyler.

Ondan sonra 1948'de İsrail Devleti kurulunca da göç yaşandı, bu Türkiye'nin ilk kitlesel göçü. Gidenlerin çoğu da proleterdi veya küçük esnaftı. "Bizlere burada hayat alanı kalmadı" dediler ve gittiler.

Türkiye Yahudilerinde tuhaf, adeta irsi bir özellik vardır, kendini fazla göstermeme. Sadece entellektüel, siyasal ve kamusal alanda değil, günlük hayatta da kendini fazla göstermeme. Bu adeta bir hayat felsefesi olmuştur. Türkiye Yahudileri bunu bir Fransızca veciz sözüyle adeta bir formüle bağlamışlar: "Pour Vivre Heureux, Vivons Cachés", yani Türkçe'si "mutlu yaşamak için gizlenerek, saklanarak yaşayalım." Neden? Tarihi sebeplere dayanan şu inançtan dolayı: "Kendini ortalıkta fazla gösterirsen, kıskançlığı ve hasedi tahrik edersin. Fazla ileri geri konuşur, yazarsan başını belaya sokarsın." Böyle bir hayat felsefesi.

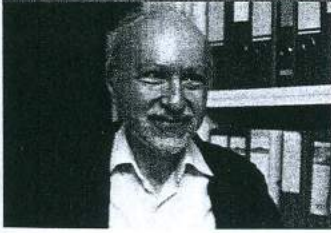
Bana kalırsa 15 Kasım 2003 bir başka kırılma noktasıdır. Geçmişte de olmuştur küçük saldırılar, 1986'da da Neve Şalom Sinagogu'na baskın olmuştur ama o zaman bugüne kıyasla çok daha "küçük" bir eylemdi ve de eyleme destek veren Türk yardakçılar bulunmamıştı. Dolayısıyla

Rifat N. Bali "Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleştirme Serüveni" adlı kitabında, 1934 Trakya Olayları'nı genel tarih çerçevesine oturtuyor. Bu bağlamda, Nazilerin Almanya'da 20 Ocak 1933'te iktidara gelmesini hatırlatıyor ve Türkiye'de Cumhuriyet sonrası oluşan, Nazi benzeri antisemit oluşumlarla bağdaştırıyor, o dönem bazı yazarlarının kitleleri "saf kan", "saf soy" ve "öz Türk" terimleriyle beslediğine ışık tutuyor. Bundan öte, Trakya'daki Yahudi yerleşim merkezlerine yapılan saldırıların meydana gelmesine yol açan kıvılcımın [TBMM'nin 14 Haziran 1934'te kabul ettiği] İskân Kanunu olduğunu savunuyor, Rifat N. Bali. Bu kanun azınlıkların asimile edilmeleri amacıyla, yoğun olarak yaşadıkları bölgelerden göçte teşvik edilip başka bölgelere yerleşmelerini amaçlıyordu. Şalom. 15 Ekim 2003.

1940'lardaki antisemitizm "evrensel"di, bütün dünyayı sarmıştı. Türkiye'de 1950'lerden sonra çok daha popülerleşen antisemitizm ise, o dönemde hızlanan modernleşme ve kapitalistleşme sürecinin geleneksel kültür ve geleneksel orta sınıflar üzerindeki tahribatından nemalandı. "Dejenere maddiyatçılığın", "her nevi" kozmopolitizmin/ beynelmencililiğin simgesi hatta "tözü" sayılan "Yahudi"; kültürel ve ahlaki yozlaşmanın müsebbibi olarak gösterilirken, büyük ticaret ve finans sermayesinin "gaddarlığını" da cisimleştirir. Hem komünizm, hem de liberalizm-kapitalizm, Yahudilerin dünyaya egemen olmaya dönük icatları sayılır. Tanıl Bora. 2003. "Türk Milliyetçiliği ve Azınlıklar: Azlıklar, ekalliyetler, sığıntılar..." *Toplumsal Tarih*, sayı 117. Eylül 2003, s. 80-85.

“bunu Filistinli teröristler yaptı” diyebiliyorsun. Burada böyle bir şey yok. 80 sene içerisinde ilk kez böyle şey oldu. Bazı Türk vatandaşları, hayatlarında hiç rastlamadıkları, kişisel olarak hiçbir kötülüklerini görmedikleri başka bazı Türk vatandaşlarına karşı sadece ve sadece Musevi oldukları için saldırdılar, onlara karşı bir kıyım gerçekleştirilmeye teşebbüs ettiler. Sonra da az sayıda Yahudinin öldüğüne, Müslümanlardan ölenlerin daha çok olduğuna hayıflanılanlar bile oldu. Yahudilere karşı böylesi bir nefret var. Böyle bir vahşet var, böyle bir atmosferdesiniz, bu atmosfer devam ediyor, basın kin ve nefret üreten anti-semit ve tahrikçi yayınlarına devam ediyor, devlet, siyasi iktidar, yargı organları hiçbir şey yapmıyor. Basın Savcısı var ama bir şey yapmıyor.

Haklar var. Hak yok diye kimse bir şey söyleyemez. Ama hak ihlalleri var. Hak ihlallerine karşı yargı yolları açık ama bu ihlallere seyirci kalınıyor, manzara bu.

Benim yurttaşlık hayalim, bugünkü Türkiye için çok ütöpik, ama söylemiş olayım. Benim hayalim bir insanın sadece bilgi donanımı, becerisi ve liyakatiyle, etnik kimliği, dinsel kimliği ne olursa olsun,

o kimliğini hiçbir şekilde kamusal alana yansıtmadan ve de o kimliği mesleki yaşamında ne olumlu ne de olumsuz bir özellik teşkil etmeden devlete hizmet etmede en üst mevkiye kadar çıkabilisin. Cumhurbaşkanı olsun, Başbakan olsun, Anayasa Mahkemesi Başkanı olsun, Anayasa Mahkemesi üyesi olsun, İstanbul Üniversitesi Rektörü olsun. Kuvvet Komutanı olsun. Merkez Bankası Başkanı olsun. Böyle bir hayalim var.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ'NDEN

Madde 1. Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 3. Yaşam, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 7. Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Beyanname'ye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 18. Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, dinini veya inancını değiştirme özgürlüğü ile inancını veya dinini topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.

Türkiye, insan hakları ve demokratikleşme konusunda evrensel normları belirleyen en önemli uluslararası belgelerden biri olarak kabul edilen “Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi”ni 15 Ağustos 2000 tarihinde imzaladı. Bu sözleşmenin “azınlıkların korunması”na ilişkin 27. maddesine göre, “Etnik, dinsel veya dilsel azınlıkların bulunduğu bir devlette, böyle bir azınlığa mensup bulunan kişilerin, grubun diğer üyeleri ile birlikte toplu olarak kendi kültürel haklarını kullanma, kendi dinlerinin gereği ibadeti etme ve uygulama veya kendi dillerini kullanma hakları engellenmez.”